

POLITYKA PODATKOWA DLA KRAJÓW WYCHODZĄCYCH Z SOCJALIZMU

Charles E. McLure, Jr.
Hoover Institution
Stanford, CA 94305 USA
Telefon: (415) 723-26-57

Gospodarki krajów wychodzących z socjalizmu potrzebują dobrze zaprojektowanych systemów podatkowych. Kraje te powinny być zdolne do nieinflacyjnego finansowania sektora publicznego, którego rozmiary nie ulegną bynajmniej tak szybko redukcji; problem ten nabierze szczególnego znaczenia, gdy dochody z sektora publicznego zmniejszać się będą wskutek prywatyzacji.

Kraje te muszą unikać zniszczenia bodźców do produkcji i zdeformowania cen przez podatki. Państwa te powinny przy tym bardzo uważać, żeby nie odstraszyć zagranicznych inwestorów. Ponadto istnieje potrzeba dokonania tego, mimo że instytucje ich administracji podatkowej pozostawiać będą jeszcze długo wiele do życzenia.

Pierwsza część niniejszego artykułu zawiera generalne wskazówki, którymi większość tych krajów powinna się kierować. W drugiej części przedstawiony jest konkretny plan działania.

I. WSKAZÓWKI GENERALNE

Jawność opodatkowania

Finanse państw socjalistycznych opierały się w przeszłości na wielu skomplikowanych, źle zaprojektowanych i często niejawnych podatkach – jak podatki obrotowe, płace nieodzwoiercedlające wydajności robotników, podatki od zysku przedsiębiorstw.

Jeśli ten system finansów publicznych przeniesiony zostanie w stadium rynkowe, to stworzy najrozmaitsze kłopoty administracyjne, zniekształci ceny i zdusi bodźce. Konieczne jest zastąpienie ww. systemu podatkami jawnymi, dobrze zaprojektowanymi i łatwymi do administrowania.

Stabilność

System podatkowy musi być stabilny, a świadczenia podatkowe (w granicach niepewności właściwej procesowi gospodarowania) możliwe do przewidzenia. Jeśli tak nie jest, tracą znaczenie, a bodźce zanikają (Niestabilny i nieprzewidywalny system podatkowy, w którym świadczenia określane są po fakcie według arbitralnych i płynnych reguł, wpływa na bodźce do wytwarzania, w sposób równie niszczący co „mięka bariera

budżetowa”, oznaczająca, iż państwo automatycznie ratuje nieopłacalne firmy). Prowadzi to do wniosku, że system podatkowy okresu posttransformacyjnego powinien być wybrany jak najszybciej, zalegalizowany, i jeśli nie jest to absolutnie konieczne, niezmienny. Przyczyni się to do powstania gospodarczego i prawnego klimatu, w którym potencjalni inwestorzy będą znać reguły gry. Bez takiej stabilności, szczególnie inwestorzy zagraniczni, będą się ociągać z inwestowaniem.

Administracja podatkowa

Większość krajów socjalistycznych nie posiada ani infrastruktury administracji podatkowej, jaka jest niezbędna dla pobierania nowoczesnych podatków (takich jak podatek od wartości dodanej, podatek od zysków przedsiębiorstw czy też podatek od dochodów indywidualnych) ani też tradycji uiszczania tego typu podatków. Tworzenie takiej infrastruktury administracyjnej powinno być kwestią priorytetową, gdyż nie da się tego załatwić szybko. Jeśli kraje te zamierzają istotnie wprowadzić podatek dochodowy, to poza ulepszeniem administracji podatkowej powinny one również wprowadzić nowe procedury w sferze księgowości pozwalające na poprawne mierzenie zysku przedsiębiorstw. Projektowana polityka podatkowa powinna brać pod uwagę słabość administracji i brak tradycji uiszczania tego typu podatków.

Scenariusz wprowadzania podatków

Kwestią priorytetową powinno być opracowanie i wprowadzenie w życie podatku od wartości dodanej (VAT). VAT to główny „koń pociągowy” większości współczesnych systemów podatkowych. Spodziewać się można, że będzie również pełnił taką funkcję w gospodarkach, o których mowa, po okresie transformacji. Podatek ten powinno się wprowadzić jak najszybciej, gdyż możliwość ściągania podatków niejawnych zmniejszać się będzie wraz z postęпами prywatyzacji i liberalizacją cen i płac. Opracowanie i wprowadzenie VAT jest łatwiejsze niż w przypadku podatków dochodowych, które są strukturalnie bardziej skomplikowane. Dla krajów mających nadzieję wstąpienia do EWG najrozsądniejszym celem długoterminowym jest wprowadzenie takiego typu podatku VAT, jaki istnieje w EWG.

Na krótką metę, z przyczyn na przykład administracyjnych, może być jednak konieczne wprowadzenie rozwiązań kompromisowych. I tak na przykład może się okazać niezbędne wprowadzenie podatku od sprzedaży brutto (rodzaj podatku obrotowego stosowany w Europie Zachodniej), mimo że posiada ona liczne i dobrze znane defekty.

Podatki akcyzowe

Opłaty akcyzowe nałożone na tradycyjnie obciążane nimi towary (napoje alkoholowe, produkty tytoniowe, paliwa samochodowe) z pewnością odgrywać będą poważną rolę w systemie finansów publicznych krajów wychodzących z socjalizmu, tak dziś, jak i w przyszłości. **Ponieważ podatki te są względnie łatwe w administrowaniu, użyte zostaną dla zasilenia budżetu państwa w celu uniknięcia deficytu i presji inflacyjnej.** W dalszej perspektywie podatki te potrzebne są dla pokrycia społecznych kosztów (np. alkoholizm czy choroby płuc), a także dla finansowania dróg i mostów. Funkcje te mogą być wypełniane przez akcyzy tylko wtedy, gdy ceny rynkowe, bez uwzględniania podatków, będą wiernie odzwierciedlać inne rodzaje kosztów. Najlepszym momentem dla reformy już istniejących i dla wprowadzenia nowych opłat akcyzowych jest początek okresu liberalizacji cen.

Podatek od dochodów przedsiębiorstw

Podatek od dochodów przedsiębiorstw również powinien być wprowadzony jak najszybciej, aby reguły gry obowiązujące inwestorów znane były możliwie wcześnie, jak również żeby do budżetu państwa wpłynęła chociaż część zysków, których uzyskiwanie umożliwione zostało poprzez proces wychodzenia z socjalizmu. Jeśli chodzi natomiast o podatek od dochodów indywidualnych, to może on być wprowadzony później. W wielu krajach obok funkcji generowania dochodu podatek ten pełni również funkcje społeczne, stanowiąc instrument redukcji rozpiętości dochodowych. Spodziewać się można, że w byłych krajach socjalistycznych funkcja społeczna ww. podatku pozostanie bardzo ważna.

A. PODATEK OD DOCHODU PRZEDSIĘBIORSTW

Podatek od dochodu przedsiębiorstw powinien być zaprojektowany w sposób szczególnie pieczołowity ze względu na ich szczególną rolę w sferze inwestycji zagranicznych. Na krótką metę, w sytuacji gdy tak wiele innych gałęzi przemysłu nie jest konkurencyjne na rynku międzynarodowym, opodatkowanie zasobów naturalnych może być szczególnie ważnym źródłem dochodów państwa.

Neutralność

Jednym z podstawowych atutów wolnego rynku jest to, że zakres produkcji, jej organizowanie i finansowanie określane jest nie przez biurokratów i polityków, lecz przez preferencje konsumentów i dążenie przedsiębiorców do maksymalizacji zysku. **Główną zaletą neutralnego systemu podatkowego (takiego, w ramach którego wszystkie typy dochodu opodatkowane są w**

sposób jednorodny i nieznający wyjątków) jest to, że nie deformuje on decyzji podjętych na rynku.

Prostota

Precyzyjne zdefiniowanie rzeczywistego dochodu jest niezwykle trudne, przynajmniej z dwóch powodów.

Pierwszy to problem czasu – wiedzy o tym, kiedy dochód rzeczywiście został zarobiony i kiedy się powinno odpisać wydatki. Drugi to problem inflacji – erozji rzeczywistej wartości długu i odpisów amortyzacyjnych. Jeśli trudności te nie zostaną poprawnie rozwiązane, spowoduje to liczne deformacje i będzie skutkowało sytuacjami postrzeganymi jako niesprawiedliwe.

Choć w chwili obecnej i w niedalekiej przyszłości może się to wydawać mało istotne, z czasem, gdy menedżerowie nauczą się minimalizowania podatków, stanie się to poważnym problemem. Inwestorzy zagraniczni tę wprawę w minimalizowaniu podatków posiadają już dziś. Ze względu na niewielką liczbę wysoko wykwalifikowanych urzędników podatkowych pożądane jest przyjęcie takiego systemu podatkowego, który problemy te minimalizuje. Ważne jest przyjęcie go jak najszybciej, by uniknąć niestabilności systemu podatkowego.

Ulgi podatkowe

Kraje wychodzące z socjalizmu nie powinny z wielu powodów stosować ulg podatkowych faworyzujących poszczególne gałęzie przemysłu.

Natura problemu

Po pierwsze, wszelkie próby wyznaczenia „zwycięzców i przegranych” poprzez bodźce podatkowe przypomina centralne planowanie. Każdy nietrafny wybór oznacza złą alokację rzadkich zasobów. Wyznaczanie zwycięzców pozostawić trzeba w rękach rynku i prawa korzyści komparatywnych. Po drugie, ulgi podatkowe otwierają drzwi dla oszustw podatkowych. Po trzecie, kontrola wprowadzenia ulg podatkowych angażuje administrację, którą korzystniej można wykorzystać do realizacji innych celów. Po czwarte, ulgi naruszają zasadę równego traktowania podatkowego oraz poczucie sprawiedliwości. Wreszcie, ulgi powodują stratę dochodu i wymagają wprowadzenia niższych stawek podatkowych. Jeśli wprowadza się takie ulgi faworyzujące jakąś gałąź, to czas i zakres ich obowiązywania powinny być jak najbardziej ograniczone, wprowadzone na czas określony.

Rozwiązanie

Każdy z krajów wychodzących z socjalizmu odczuwać będzie najpewniej potrzebę oferowania ulg podatkowych, aby skutecznie konkurować z ulgami oferowanymi przez inne kraje wychodzące z socjalizmu. Sugeruje to potrzebę wielostronnej umowy między tymi krajami, umowy, której celem byłoby zapobieżenie destrukcyjnej konkurencji podatkowej.

Alternatywa

Istnieje pewien system podatkowy odmienny od systemu podatkowego stosowanego w większości krajów wysoko uprzemysłowionych; system, który wydaje się szczególnie dobrze pasować do sytuacji krajów wychodzących z socjalizmu. System ten jest prostszy, nie stara się wyznaczyć „zwycięzców i przegranych” i wyjątkowo korzystnie traktuje inwestycje. Opisowi tego systemu poświęcona jest część II niniejszego tekstu.

B. PODATEK OD DOCHODÓW INDYWIDUALNYCH

Kraje wychodzące z socjalizmu powinny uniknąć czterech problemów prześladających systemy podatkowe od dochodów indywidualnych istniejące w innych krajach. Jak dotąd, większość krajów wychodzących z socjalizmu uniknęła tych problemów, dlatego że nie wprowadziły one jeszcze podatku od dochodów indywidualnych, obciążają jedynie płace brutto.

Prostota

Wiele krajów wprowadza niezmiernie skomplikowane formuły podatkowe kopiowane z systemów podatkowych wysoko rozwiniętych krajów kapitalistycznych, nawet gdy nie są one w stanie podatków tych skutecznie administrować. **O wiele lepiej jest jednak posiadać prosty system podatkowy niż system bardzo skomplikowany który, choć z pozoru jest bardziej „sprawiedliwy”, nie może być skutecznie administrowany.** Ze względu na słabości administracji podatkowej w najbliższej przyszłości najlepiej oprzeć się w jak najszerszym zakresie na systemie „pobierania u źródła”.

Sprawiedliwość

Wiele z formuł zwiększających złożoność systemu podatkowego wprowadza niesprawiedliwe różnicowanie traktowania podatników. Uwaga ta dotyczy na przykład odpisów podatkowych na wydatki osobiste, jak na przykład odpisy spłat oprocentowania pożyczek hipotecznych.

Deformacje

Faworyzowanie niektórych źródeł dochodu i typów wydatków deformuje wybory producentów i konsumentów.

Zbytńia progresywność

Choć istnieje ogólna zgoda co do tego, iż pewien stopień progresywności opodatkowania jest pożądany, coraz powszechniejsza staje się również opinia, iż wysokie stopy podatkowe związane ze zbytnią progresywnością systemu podatkowego mają bardzo zły wpływ na bodźce do wytwarzania. Ponadto zbytńia progresywność potęguje wszelkie deformacje i niesprawiedliwości wynikające z systemu podatkowego.

C. INNE KWESTIE

Podatki i ochrona środowiska

Kraje socjalistyczne dotyka bardzo wiele poważnych problemów z dziedziny ochrony środowiska. Jednym z możliwych do wprowadzenia źródeł dochodu nieużywanym dotąd w szerszym zakresie przez żaden kraj jest podatek od degradacji środowiska naturalnego. Kraje wychodzące z socjalizmu mogą potraktować ten instrument jako środek do jednoczesnego rozwiązania dwóch problemów – dochodów państwa i ochrony środowiska. Przyznać trzeba, że takie podejście wymaga rozwiązania bardzo poważnych problemów technicznych.

Jednocześnie wydaje się, że jest ono bardziej korzystne niż podejście typu regulacyjnego stosowane w wielu innych krajach. Warto zauważyć, że wymagania techniczne obu systemów są podobne.

Decentralizacja

Wszelkie niemal badania „federalizmu podatkowego” konstatują, że z niektórych w każdym razie typów działalności rządowej władze lokalne wywiązują się o wiele lepiej niż władze centralne. W niektórych krajach, na przykład w Brazylii, Kanadzie i Stanach Zjednoczonych, istnieją dwa lokalne szczeble władzy – władze stanowe lub władze prowincji oraz władze niższego jeszcze szczebla. Niektóre z krajów wychodzących z socjalizmu mogłyby rozważyć przesunięcie pewnych funkcji rządowych na szczebel władz lokalnych, tak by funkcje te umieścić bliżej ludzi, którzy mają z nich korzystać. W takim przypadku należałoby również przesunąć źródła dochodów. Rzeczą kluczową w takim schemacie jest jednak pozostawienie podstawowego podatku od dochodów przedsiębiorstw i od zasobów naturalnych na szczeblu centralnym, inaczej pojawią się bowiem poważne problemy administracyjne oraz problemy w dziedzinie geograficznej alokacji zasobów. W skrajnych przypadkach oddanie opodatkowania

zasobów naturalnych znajdujących się w jakimś rejonie może zagrażać jedność państwa.

II. PLAN DZIAŁANIA

Kraje wychodzące z socjalizmu nie powinny bezkrytycznie kopiować systemów podatku dochodowego przyjętych w innych krajach. Mogą i powinny przyjąć system lepiej dostosowany do własnych potrzeb. Chociaż przyjęcie opisywanego systemu, nazwanego tu Prosty Podatek Alternatywny (Simplified Alternative Tax – SAT w dalszym ciągu artykułu używany jest skrót polski PPA – przyp. tłum.) rozważane było w tak wysoko rozwiniętych krajach kapitalistycznych, jak i w krajach rozwijających się. System ten wydaje się doskonale pasować do rozwiązania problemów stojących przed krajami wychodzącymi z socjalizmu.

A. PROSTY PODATEK ALTERNATYWNY (PPA)

Podatek od dochodów indywidualnych

W systemie PPA istnieją dwa podatki: jeden obejmujący jednostki, drugi obejmujący przedsiębiorstwa. Podatek od dochodów indywidualnych obejmowałby jedynie wynagrodzenie za pracę (*labor income*), włącznie z rentami i emeryturami podstawowa jego część byłaby ściągana u źródła. Najprawdopodobniej, z powodów związanych z polityką społeczną, podatek ten miałby rosnącą drabinę stawek. Zaznaczyć jednak trzeba, że tak być nie musi. Można go również „przykrawać” do sytuacji poszczególnych podatników przez stosowanie zwolnień osobistych i szczegółowych odpisów. Biorąc pod uwagę straty budżetu państwa i złożoność administrowania takimi elementami systemu podatkowego oraz istnienie w większości z tych krajów tzw. odpisów rodzinnych (*family allowances*), kraje te uczyniłyby najlepiej, gdyby maksymalnie ograniczyły wprowadzanie do systemu podatkowego takiego rodzaju składników.

Podatek od dochodu przedsiębiorstw

Podatek od dochodu przedsiębiorstw przypominałby normalny podatek dochodowy, ale posiadałby jednocześnie kilka cech szczególnie dostosowanych do potrzeb gospodarek wychodzących z socjalizmu. Zamiast posługiwać się skomplikowanymi formułami obliczania odpisów amortyzacyjnych i kosztów dóbr sprzedanych zapasów, podatek nasz wprowadzałby zasadę natychmiastowego pełnego odpisu wszystkich zakupów związanych z prowadzeniem biznesu, włącznie z zakupem dóbr kapitałowych i z dodatkami do zapasów. System ten nie przewidywałby odpisywania spłat oprocentowania pożyczek; w pewnym sensie

rekompensowałyby to fakt, iż dochód w postaci procentu od depozytów nie byłby objęty podatkiem od dochodów indywidualnych. Stawka podatku od dochodu przedsiębiorstw byłaby najprawdopodobniej równa najwyższej stawce podatku od dochodów indywidualnych, choć mogłaby być również wyższa.

B. ATUTY PPA

Bodźce dla oszczędzania

System PPA nie obciąża podatkiem dochodu z oszczędności, zarówno bowiem dochód z oprocentowania depozytów, jak i dywidendy nie podlegają w tym systemie opodatkowaniu. Rozwiązanie takie zachęca do oszczędzania, co krajom wychodzącym z socjalizmu jest niezmiernie potrzebne.

Dochody od kapitału nie podlegają opodatkowaniu

W systemie PPA elementem niepodlegającym opodatkowaniu jest również dochód z dokonywanych przez przedsiębiorstwa inwestycji. Iż tak jest w istocie, sprawdzić można, rozważając zainwestowanie 1000 dolarów przynoszące rok później 200 dolarów, czyli 20% od włożonego kapitału. Jeśli stawka podatku od dochodu przedsiębiorstw wynosi na przykład 30%, oznacza to, że przedsiębiorstwo inwestuje jedynie 700 dolarów własnego kapitału, gdyż odpisanie od dochodu inwestycji w wysokości 1000 dolarów pozwala mu oszczędzić 300 dolarów na podatkach. Podatek od 1200 dolarów uzyskanych w następnym roku wynosi 360 dolarów, co oznacza, że dochód po opodatkowaniu wynosi 140 dolarów ($1200 \$ - 700 \$ - 360 \$$), a więc 20 od pierwotnej inwestycji, dokładnie tyle, ile suma ta przyniosłaby, gdyby nie było podatku.

Opodatkowanie dochodów nadzwyczajnych

Choć PPA, jak to zostało pokazane, nie obejmuje dochodu od kapitału, system ten pozwala jednak państwu uczestniczyć w nadzwyczajnych dochodach od inwestycji (W przedstawionym powyżej przykładzie budżet państwa również zarabia 20% inwestycji w postaci 300 dolarów nie-pobranego podatku, nawet jeśli rynkowa stopa procentowa wynosi jedynie 10%). W pewnym sensie budżet państwa staje się partnerem we wszystkich inwestycjach.

W krajach wychodzących z socjalizmu, gdzie takie nadzwyczajne dochody powinny zdarzać się często, ten aspekt PPA uznać trzeba za bardzo korzystny. (Oto przykłady: dochody od takich marek handlowych jak Coca-Cola czy MacDonald; dochody z prywatyzacji firm państwowych dokonanej po cenach zbyt korzystnych dla inwestorów prywatnych; dochody z

przekształcenia niewydajnych firm w firmy wydajne; dochody z wydobycia zasobów naturalnych).

Bodźce dla inwestowania

Ponieważ dochód z inwestycji nie podlega opodatkowaniu, nie ma potrzeby wprowadzania ulg inwestycyjnych faworyzujących wybrane dziedziny, jak na przykład wakacje podatkowe, ani też potrzeby wyznaczania „zwycięzców i przegranych”. Nie ma też powodów, by tworzyć bodźce dla inwestycji mogących przynieść szczególnie wysokie dochody, gdyż inwestycje takie i tak będą podjęte.

Zalety administracyjne

System PPA eliminuje dwie najbardziej skomplikowane sfery administracji podatkowej – problem czasu i problem wprowadzania poprawki inflacyjnej przy pomiarze dochodu. Ponieważ spłaty oprocentowania pożyczek nie podlegają odpisowi od dochodu, dochód z oprocentowania depozytów nie podlega opodatkowaniu, a wszelkie wydatki związane z prowadzeniem biznesu podlegają natychmiastowemu odpisaniu od dochodu, problem czasu jest wyeliminowany, a inflacja nie ma szans na spowodowanie erozji wartości odpisów amortyzacyjnych ani też na sztuczne rozděcie dochodu z oprocentowania od pożyczek. Co więcej, fakt, iż dywidendy i dochody z oprocentowania depozytów nie podlegają opodatkowaniu, umożliwia uniknięcie kosztów administracyjnych ponoszonych przy ich ściąganiu.

Dług *wersus* kapitał.

Jeśli w systemie podatkowym nie są obecne skomplikowane przepisy integrujące podatek od dochodów indywidualnych i podatek od dochodu przedsiębiorstw, to dochód z inwestycji finansowanych z kapitału podlega zazwyczaj podwójnemu opodatkowaniu. Jest to niesprawiedliwe i deformuje decyzje finansowe, zwiększając opłacalność finansowania przez zaciąganie długu. System PPA unika tych problemów, wykluczając spod opodatkowania dywidendy i dochód z oprocentowania depozytów oraz niedopuszczając do odpisywania dywidend i spłat oprocentowania pożyczek. Integracja podatku od dochodów indywidualnych i podatku od dochodu przedsiębiorstw staje się więc zbędna, przy czym w przypadku małych firm może być dokonywana „sposobem domowym” poprzez wypłacenie pensji właścicielowi.

C. PROBLEMY NIEISTOTNE

Propozycje wprowadzenia systemu podatkowego typu PPA natrafiają w krajach kapitalistycznych na serię krytycznych argumentów. W odniesieniu

do sytuacji krajów wychodzących z socjalizmu argumenty te wydają się być o wiele mniej istotne.

Sprawiedliwość dystrybucyjna

System PPA jest mniej progresywny niż normalny podatek dochodowy. Nie obciążą on bowiem podatkami dochodu od kapitału, którego własność w krajach o gospodarkach rynkowych jest wysoce skoncentrowana. Zarzut ten wydaje się być mało istotny w odniesieniu do krajów wychodzących z socjalizmu, ponieważ w krajach tych mała tylko część kapitału znajduje się w rękach prywatnych. Z drugiej strony jednak etyka redystrybucyjna może być w tych krajach silniejsza niż na Zachodzie.

Problemy okresu przejściowego

Przejście od podatku dochodowego do systemu PPA stwarza rozliczne problemy, problemy dotyczące głównie kwestii traktowania niezamortyzowanego w pełni majątku i procentów od niespłaconego jeszcze długu w taki sposób, by uniknąć niespodziewanych strat i zysków. Dla krajów wychodzących z socjalizmu problemy te wydają się o wiele mniej istotne. Po pierwsze, nieoczekiwane zyski i straty dotyczyłyby głównie przedsiębiorstw państwowych, nie zaś jednostek i przedsiębiorstw prywatnych. Po drugie, w wielu z tych krajów problem polega na wprowadzeniu nowego systemu podatkowego, nie na przejściu od podatku dochodowego do systemu PPA. Po trzecie, i najważniejsze, na tle całego zespołu problemów związanych z przechodzeniem do gospodarki rynkowej znaczenie problemów wynikających z wprowadzenia systemu PPA uważać można za marginalne.

„Nikt tego jeszcze nie zrobił”

Żaden kraj nie wprowadził dotąd systemu PPA. Argument ten staje się w krajach wychodzących z socjalizmu mało ważny, powiedzieć można bowiem, że żaden kraj nie starał się również jak dotąd przejść od gospodarki socjalistycznej do gospodarki rynkowej.

D. PROBLEMY TOWARZYSZĄCE

Wprowadzenie PPA wymaga, rzecz jasna, rozwiązania wielu problemów; sposób ich rozwiązania zdeterminować może sensowność wprowadzania systemu PPA.

Koszty kapitału

Wysunąć można zarzut, że niemożność odpisywania spłat oprocentowania pożyczek uczyni zbyt kosztownym zaciąganie przez przedsiębiorstwa długu

na międzynarodowym rynku kapitałowym. W takiej sytuacji należałoby umożliwić przedsiębiorstwom odpisywanie dywidendy i spłat oprocentowania. Trzeba by wtedy również opodatkować dywidendy i dochód z oprocentowania depozytów na rynku krajowym, być może przez wprowadzenie bezzwrotnego podatku u źródła. Tego rodzaju „hybryda” w zasadniczy sposób ograniczyłaby zalety systemu PPA, wynikające z jego prostoty.

Straty

Ze względu na formułę pełnego odpisywania wydatków kapitałowych w pierwszym roku (*expensing*) straty podatkowe będą w systemie PPA częstsze niż przy zastosowaniu normalnego podatku dochodowego. Można sobie z tym poradzić, zezwalając na przenoszenie strat w czasie, być może wraz z oprocentowaniem, w celu odpisania ich w przyszłości od dochodu.

Relacja PPA VAT

System PPA ma na celu zastąpienie normalnego podatku od dochodu przedsiębiorstw i od dochodów indywidualnych. Tak się jednak składa, że bardzo przypomina on jedną z form podatku od wartości dodanej (VAT) – choć nie tą, która jest powszechnie stosowana.

Te z byłych krajów socjalistycznych, które mają ochotę na wstąpienie do EWG, powinny wprowadzić zarówno PPA, jak i VAT.

Kwestie międzynarodowe

Jeśli system PPA byłby wprowadzony przez najbardziej rozwinięte kraje kapitalistyczne, musiałyby one renegocjować traktaty podatkowe. Ponieważ traktaty podatkowe większości państw socjalistycznych są nieliczne i nader rudymen tarne, problem ten byłby w ich przypadku o wiele mniej istotny. Zadać można pytanie, czy kraje takie jak np. Stany Zjednoczone zezwoliłyby na kredyty podatkowe dla systemu PPA. Przedstawić można wiele argumentów na rzecz uznania przez nie takich kredytów. Wypada tu jeszcze zauważyć, że na przykład w odniesieniu do USA rozwiązanie tej kwestii wydaje się mało ważne – ponieważ większość amerykańskich korporacji międzynarodowych i tak nie może użyć wszystkich kredytów podatkowych, jakie posiadają, możliwość kredytowania podatków płaconych w innych krajach nie ma znaczenia. Rzecz jasna, Stany Zjednoczone nie są jedynym źródłem potencjalnych funduszy inwestycyjnych.

III. UWAGI KOŃCOWE

Kraje dokonujące trudnego przejścia od socjalizmu do gospodarki rynkowej nie powinny być wciskane do Prokrustowego łoża standardowych systemów podatkowych stosowanych w gospodarkach Zachodu. Polityka podatkowa tych krajów powinna raczej uwzględniać wyjątkowe cechy ich sytuacji – jak słaba administracja podatkowa, potrzeba jak najwyższych oszczędności wewnętrznych oraz potrzeba zagranicznego kapitału, a także stosunkowo nikłe zróżnicowanie dochodowe i majątkowe. Nowe techniki podatkowe nie powinny być wprowadzane tylko ze względu na ich nowość. Nowość nie powinna być jednak również argumentem za odrzuceniem dobrych rozwiązań.

Szczegółowe rozważania sugerują, że system PPA pasuje jak ulał do sytuacji krajów wychodzących z socjalizmu. System ten nie stanowi oczywiście panaceum na wszelkie dolegliwości. Te sektory gospodarki, które tradycyjnie już należą do kategorii „trudnych do opodatkowania” (np. rolnictwo i małe przedsiębiorstwa), nadal trudnymi do opodatkowania pozostaną. Rozwiązać trzeba będzie wiele problemów, ustalić niezliczone szczegóły. Wyjątkowe problemy fiskalne gospodarek wychodzących z socjalizmu domagają się jednak wyjątkowych rozwiązań. System PPA mógłby właśnie być jednym z nich.

Occasional Papers Centrum im. Adama Smitha, 1991 rok